

28 ЛИПНЯ –

ДЕНЬ ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ
ЗАХИСНИКІВ ТА ЗАХИСНИЦЬ УКРАЇНИ,
УЧАСНИКІВ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ,
А ТАКОЖ ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ,
ЯКІ БУЛИ СТРАЧЕНІ,
ЗАКАТОВАНІ
АБО ЗАГИНУЛИ
У ПОЛОНІ

НЕСКОРЕНІ ПОЛОНОМ

ПАМ'ЯТАЄМО.
НЕ ЗАБУДЕМО.
НЕ ПРОБАЧИМО.

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ
ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)

Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих міста Києва
Відділ електронних ресурсів та довідково-бібліографічного обслуговування

Нескорені полоном

Тематична добірка літератури

28 липня в Україні вшановують пам'ять Захисників і Захисниць України, учасників добровольчих формувань, а також цивільних осіб, які були страчені, закатовані або загинули у полоні. Цей пам'ятний день встановлено Постановою Верховної Ради України у 2025 році з метою збереження пам'яті про тих, хто став жертвою жорстокого поводження, катувань і нелюдських умов утримання під час російської збройної агресії проти України.

Дата приурочена до трагічної річниці терористичного акту в селищі Оленівка Донецької області, що стався у ніч з 28 на 29 липня 2022 року. На території колишньої Волноваської виправної колонії №120 росією були вбиті українські військовополонені – оборонці Маріуполя, які вийшли з заводу «Азовсталь» у період з 16 по 20 травня 2022 року.

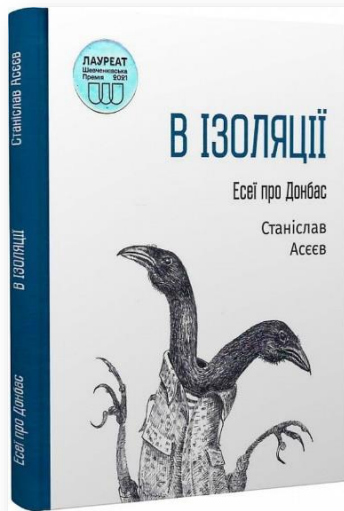
Унаслідок цього жахливого теракту загинули щонайменше 53 українські Захисники та Захисниці, ще понад 130 отримали поранення різного ступеня тяжкості. Цей злочин став одним із найтрагічніших символів порушення норм міжнародного гуманітарного права та поводження з військовополоненими. Женевські конвенції прямо зобов'язують державу, яка утримує полонених, забезпечувати їхнє життя, безпеку, гідність і доступ до медичної допомоги. Росія свідомо і показово знехтувала цими нормами.

День пам'яті є нагадуванням про високу ціну свободи й незалежності України, про обов'язок суспільства берегти правду про воєнні злочини, підтримувати родини загиблих і полонених та докладати всіх зусиль для повернення кожного українця додому.

Тематична добірка літератури пропонує видання, присвячені пам'яті Захисників і Захисниць України, учасників добровольчих формувань та цивільних осіб, які загинули, були закатовані або пройшли через російський полон під час російсько-української війни. До неї увійшли документальні свідчення, щоденники, мемуари, репортажі, художньо-документальні твори, збірники спогадів. Особливу увагу приділено особистим історіям військовополонених, оборонців Маріуполя й «Азовсталі», цивільних заручників, родин загиблих, а також журналістським розслідуванням і документуванню злочинів проти людяності.

Ці книги допомагають осмислити сучасну історію, зберегти пам'ять про її трагічні сторінки та вшанувати тих, хто віддав життя за Україну.

1.

Асєєв, С. В ізоляції : есеї про Донбас / Станіслав Асєєв. – Київ : Чорна гора, 2021. – 211, [3] с.

Після початку війни Станіслав Асєєв залишився на окупованій території Донбасу та писав статті до українських медіа, де намагався емоційно осягнути та раціонально зрозуміти, що відбувається у свідомості його сусідів та друзів під тиском пропаганди та злиднів. У його текстах мало політики – більше рефлексій добре освіченої людини щодо мороку війни та змін людської психіки, які неодмінно відбуваються за таких обставин.

11 травня 2017 року був затриманий бойовиками так званого «МГБ ДНР», окупанти звинуватили його у «шпіднажі».

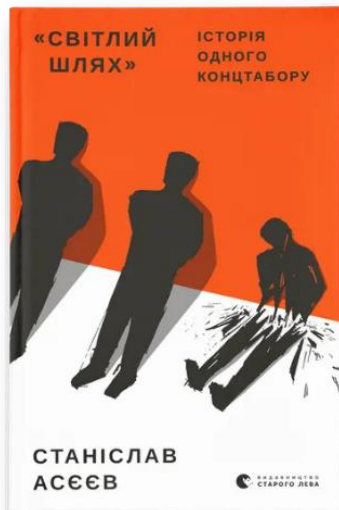
29 грудня 2019 року був звільнений.

Асєєв, С. «Світлий шлях» : історія одного концтабору : [коротка проза] / Станіслав Асєєв ; з рос. пер. Вікторія Стах. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. – 444, [1] с. – (Бібліотека Українського ПЕН).

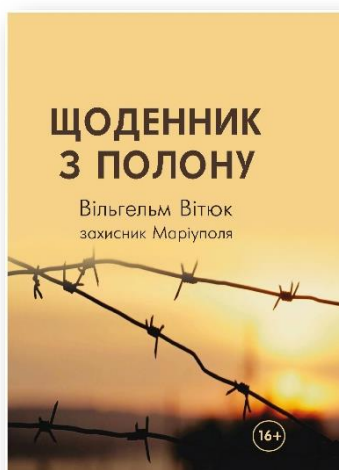
В'язниця, що насправді є концтабором, де застосовують моторошні тортури, діє в сучасній Україні. За тюремним парканом немає жодних законів, тут зовсім інше життя: у приниженні, страху й непевності, з ранами та слідами опіків на тілі, з болем від переламаних кісток і часто – від зламаної волі й свідомості. Тут головне завдання – вижити, коли жити вже не хочеться й від тебе майже нічого не залежить, зберегти здоровий глузд, коли вже близький до божевілля, залишитися людиною в нелюдських умовах, де віра, прощення, ненависть і навіть погляд між катом і жертвою набувають інших сенсів.

Щоб вижити в пеклі концтабору, журналіст Станіслав Асєєв написав цю книжку – відверту, емоційну, глибоку, в якій питань більше, ніж відповідей, бо життя людей після звільнення з полону назавжди розділилося на «до» і «після».

2.

3.

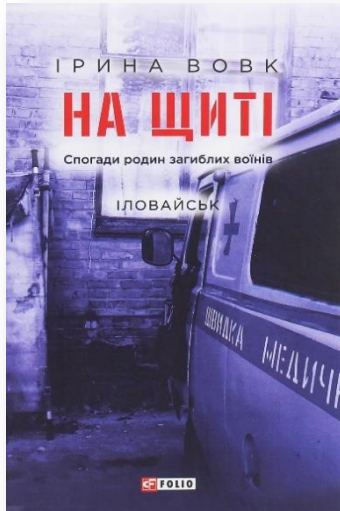

Вітюк, В. Щоденник з полону : [сповідь військовослужбовця] / Вільгельм Вітюк. – Житомир : Бук-Друк, 2025. – 192 с. : портр.

Сповідь військовослужбовця 56-ї бригади Збройних Сил України Вільгельма Вітюка, одного з оборонців Маріуполя. Щоденник написаний у полоні, де кожен рядок – це «шрам на душі», а кожен абзац – «відбиток того пекла», через яке довелося пройти. Це свідчення відчайдушної оборони Маріуполя та випробування тіла і духу: постійний холод, голод, приниження та виснажлива невизначеність. Але

незважаючи на це, автор не втрачає здатності до гумору. Записи, створені уривками на клаптиках паперу, містять іронічні спостереження та короткі жарти, які стали для нього та побратимів «таємною зброєю» – ниткою, що зв'язувала з життям, дозволяючи зберегти людську гідність і не зламатися.

4.

Вовк, І. На щиті. Спогади родин загиблих воїнів : [у 3 кн.]. Кн. 1 : Іловайськ / Ірина Вовк. – Харків : Фоліо, 2020. – 475 с. : фотоіл., портр. – (Хроніка).

Перша частина тритомника «На щиті» відтворює в оповідах становлення українського війська в умовах ворожого вторгнення й сепаратистського руху. Імена перших загиблих під «Градами», у літаку чи у гелікоптері, «на броні» чи «на розтяжках», на кургані Савур-могила, в Луганському аеропорту чи в підступному «зеленому коридорі» Іловайська вже належать новітній історії.

Спогади про загиблих українських вояків, що захищали нашу землю в перші дні, тижні, місяці й роки російсько-української війни, зібрані й художньо адаптовані, – це потреба збереження пам'яті про героїв. Це непроминальний біль живих, їхня туга за втраченим, а також нагадування цивільним, хто заплатив найдорожчу ціну за їхній спокій і добробут.

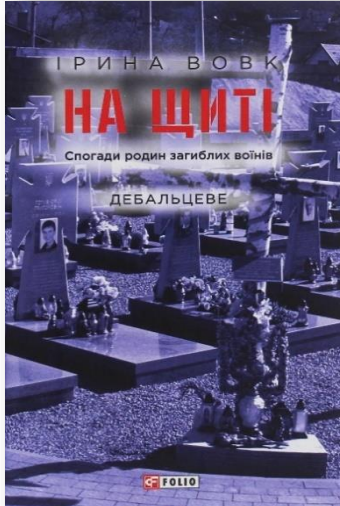
5.

Вовк, І. На щиті. Спогади родин загиблих воїнів : [у 3 кн.]. Кн. 2 : Донецький аеропорт / Ірина Вовк. – Харків : Фоліо, 2020. – 252 с. : фотоіл., портр. – (Хроніка).

Друга книга тритомника – про загиблих у «котлі» Цвітних Пісків (цей епізод війни чомусь лишився непоміченим), про розстріляну Луганичину під містом промовистого імені – Щастя, про донецький форпост – ДАП, що у свідомості громадян постає символом, за який полягли герої-кіборги, полонені й розстріляні після тортур.

6.

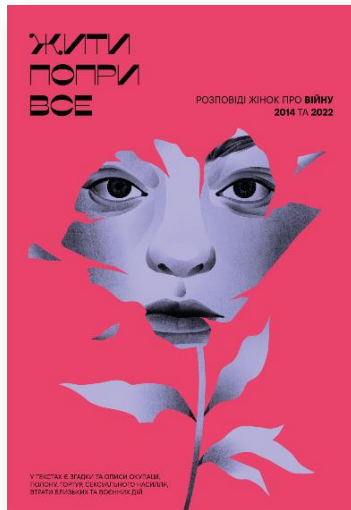

Вовк, І. На щиті. Спогади родин загиблих воїнів : [у 3 кн.]. Кн. 3 : Дебальцеве / Ірина Вовк. – Харків : Фоліо, 2020. – 604 с. : фотоіл., портр. – (Хроніка).

Третя книга тритомника – оповіді про оборонців Дебальцевого, загиблих спекотного літа 2014-го і у найтяжчі зимові місяці 2015-го; про непохитних вояків Світлодарської дуги, про героїв Авдіївки, Зайцевого й Мар'їнки, що пролили свою кров на точках нуль. Вояки оживають у спогадах матерів

і батьків, братів і сестер, дружин і дітей, щоб ми не змарнували історичного шансу незалежності.

7.

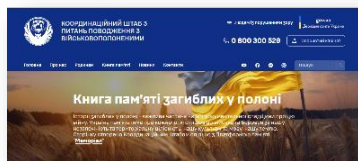
Жити попри все : розповіді жінок про війну 2014 та 2022 / [О. Апчел та ін. ; за заг. ред. Слави Світової та Н. Нестеренко ; ГО «Східноукраїнський центр громадських ініціатив»]. – Київ : [ФОП Ямчинський О. В.], 2024. – 164 с. : портр.

У цій книзі 11 українок різних професій і з різних регіонів розповідають про свій пережитий травматичний досвід. Історії охоплюють події 2014 та 2022 років. Авторки щиро та відверто написали про життя в російській окупації, втрату через війну рідних, майна та здоров'я, полон, сексуальне та гендерно зумовлене насилля, пов'язане з війною, тощо. Вагомою частиною їхніх історій є розповіді про те, що їх підтримувало під час цих потрясінь і продовжує допомагати переживати травматичний досвід війни.

8.

«Її не можна було спинити». Історія журналістки Вікторії Роциної, яку вбив російський полон [Електронний ресурс] // BBC News Україна : сайт. – Режим доступу : <https://surl.li/udqdba>. – Дата публікації : 11.10.2024. – Назва з екрана.

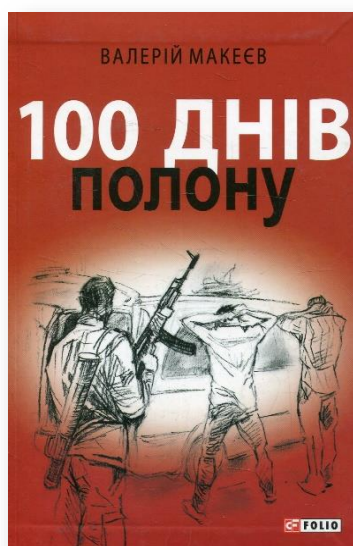
9.

Книга пам'яті загиблих у полоні [Електронний ресурс] // Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими : сайт. – Режим доступу : <https://surl.li/inpqcl>. – Дата звернення : 16.07.2026. – Назва з екрана.

Історії загиблих у полоні – важлива частина нашої документальної спадщини про цю війну. Україна пам'ятатиме про кожного, хто пішов до війська та боровся за нашу незалежність та територіальну цілісність, нашу культуру та мову, нашу землю. Сторінку створено Координаційним штабом спільно з Платформою пам'яті «Меморіал».

10.

Макеєв, В. 100 днів полону, або Позивний «911» / Валерій Макеєв ; [голов. ред. О. В. Красовицький]. – Харків : Фоліо, 2016. – 188, [3] с. : іл.

Книга-сповідь волонтера, який пройшов воєнний Схід України й опинився за ґратами у підвалі, де не діють жодні закони і правила, а все будується винятково на людських стосунках. Це документальна розповідь про паралельний вимір, який існує в нашому світі за кілька сотень кілометрів. Жорстокі ополченці, російські десантники, психологічні допити, приниження, катування – мало хто після цього виживає. Але він вижив і... написав про це. Дискусійно,

11.

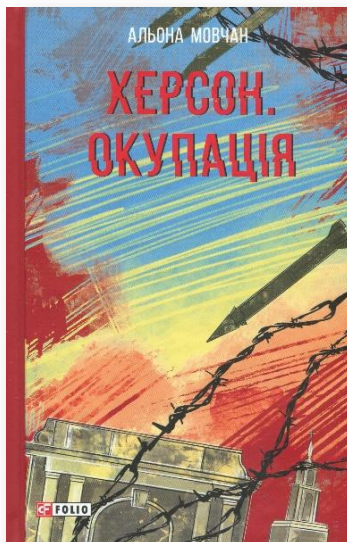
суперечливо, нетипово, але чесно. Видання для тих, хто хоче жити у власній щасливій країні.

Михайлишин, І. Я. Танець смерті. Щоденник добровольця батальйону «Донбас» / Ігор Михайлишин. – Харків : Фоліо, 2019. – 314, [2] с. : іл. – (Воєнні щоденники - Серія «Своя війна» ; за ред. Ю. Бутусова)

Ігор Михайлишин – доброволець, піаніст, юрист. Музикант-аматор, грав на Майдані у грудні 2013 року. До лав добровольчого батальйону «Донбас» НГУ потрапив у червні 2014 року. Взяв позивний «Піаніст». У серпні 2014 року опинився в Іловайському котлі у протистоянні зі збройними силами РФ. Після вимушеної капітуляції провів 119 днів у полоні. Згодом повернувся на фронт у складі батальйону «Донбас-Україна» ЗСУ. Після закінчення військового контракту здобуває професійну музичну освіту в Київському інституті музики імені Р. Глієра.

«Танець смерті» – музичний твір Ф. Ліста, який для Ігоря символізує війну, боротьбу добра і зла, якій немає кінця. У цій конфронтації доля однієї людини є настільки мізерною, що її просто не помічаєш. Але якщо придивитись, побачиш віддзеркалення глобальної баталії у внутрішньому світі людини. Єдине, що врятує від загибелі, – постійний рух. Рух є умовою життя. Умовою розвитку. Умовою перемоги.

12.

Мовчан, А. Херсон. Окупація : [роман-хроніка] / Альона Мовчан. – Харків : Фоліо, 2025. – 220, [1] с. – (Червона серія - Книжки війни).

Херсон – єдиний обласний центр України, який росіяни захопили з початку повномасштабного вторгнення. Містяни, ризикуючи життям, виходили на багатотисячні мітинги з гаслом: «Херсон – це Україна». Весь світ спостерігав за цим спротивом, поки окупанти не почали масові репресії щодо мирних жителів з проукраїнською позицією...

Роман-хроніка «Херсон. Окупація» охоплює період від початку окупації до звільнення міста. Авторка зі своєю сім'єю прожила в поневоленні більше ніж пів року. Майже всі персонажі книги – реальні люди. Описані події відбувалися насправді, але деякі з них – в інший час, іншому місці або за інших обставин.

13.

«Найстрашніші дні мого життя». Репортажі The Reckoning Project / упоряд. Наталя Гуменюк. – Львів : Човен, 2023. – 256 с.

Обстріли вокзалу в Краматорську й торговельного центру у Кременчуці, бомбардування центру Чернігова та пологового будинку в Маріуполі, вивезення українських дітей до Росії, утримання цілого села у шкільному підвалі в Ягідному, переслідування людей і катівні на Херсонщині та Харківщині, окупація ЧАЕС та лікарні на Миколаївщині...

Збірка репортажів про ці події, які написали журналісти The Reckoning Project – ініціативи українських і міжнародних медійників, аналітиків та юристів з документування воєнних злочинів – історичний документ першого року великої війни.

14.

Подобна, Є. Міста живих, міста мертвих. Історії з війни у Бучі та Ірпені / Євгенія Подобна ; [фот.: Є. В. Подобна]. – Харків : Фоліо, 2023. – 221, [1] с., [8] арк. іл. : іл. – (Фронтір – Книжки війни).

На початку повномасштабної війни у Бучі та Ірпені, у цих змерзлих, наляканих та скривавлених містах, жив небачений героїзм військових, медиків, рятувальників, бійців тероборони, містян – усіх, хто допомагав, захищав, рятував, евакуював. Окупація та бої за Гостомель, Бучу та Ірпінь тривали близько місяця. Але, аби описати все, що сталося за цей місяць, знадобляться десятиліття, томи й робота багатьох людей. Це лише перший рядок в історії про велику трагедію та великий героїзм цих українських міст, лише невелика частина історій, які мають бути розказані.

15.

Примарна ясність : міфи і стереотипи навколо Донбасу і війни / [М. Барва та ін. ; за заг. ред. О. Білокобильського та Н. Нестеренко ; ГО «Східноукраїнський центр громадських ініціатив»]. – [Київ] : [ФОП Ямчинський О. В.], [2024]. – 304 с. : іл.

Книга присвячена розвінчуванню міфів, пов'язаних із війною, які чинять розкол українського суспільства. У збірці проаналізовано та спростовано хибні уявлення про жителів Донбасу і початок війни в 2014 році, причини, з яких люди лишаються в окупації, про полон та проблеми цивільних полонених.

16.

Розуменко, В. О. Нескорені. Кн. 2 / Валентина Розуменко ; [передм. Юрія Мушкетика]. – Київ : Гамазин, 2019. – 647 с. : фотоіл.

«Нескорені» – це серія документальних свідчень про жорстокі реалії і трагічні наслідки російської агресії, що спричинила кровопролитну війну, приклади жертвості і героїзму захисників України, які пройшли крізь пекельне горнило Дебальцевого, Іловайська, Донецького аеропорту, Степанівки, Світлодарської дуги та інших «гарячих» точок, біль неоправданих втрат і спасенні епізоди в житті тих, хто дочекався визволення з полону, переміг у боротьбі за виживання після важкого, часом невиліковного поранення, зустрів на передовій свою «половинку»... Розповідають про неймовірні лихоліття оборони України від занадто сміливих окупантів понад п'ятдесят співрозмовників, чий долі обпалила війна.

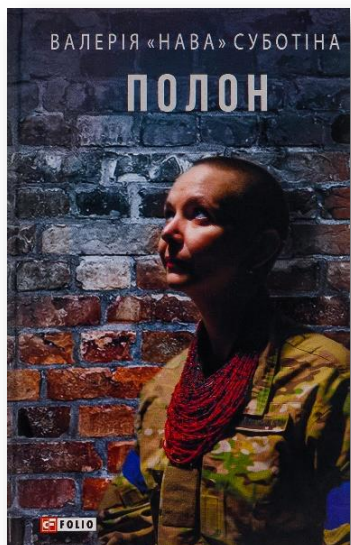
17.

77 днів лютого. Україна між двома символічними датами російської ідеології війни : [репортажі] / упоряд. Марічка Паплаускайте ; [передм. Сергія Жадана]. – Київ : Лабораторія, 2023. – 222 с. : фотоіл.

У «77 днів лютого» увійшли репортажі, написані журналістками українського видання Reporters у період між 23 лютого і 9 травня – двома символічними датами в російській мілітарній ідеології. Вторгнення російських військ в Україну зупинило лік днів і відкинуло українців у міжчасся, де досі триває лютий – місяць початку великої війни. У цьому міжчассі і в цих відвертих історіях є біль, страх, ненависть, подекуди відчай. Та головне – надія. Це оголений нерв і чесний голос нової української дійсності, який журналістки і авторки Reporters зафіксували із перших вуст.

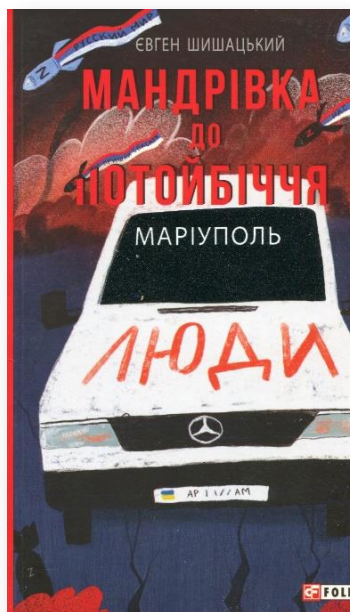
18.

Суботіна, В. А. Полон / Валерія «Нава» Суботіна. – Харків : Фоліо, 2024. – 256 с. : портр.

Валерія «Нава» Суботіна була в складі пресслужби полку «Азов». Їй судилося бути в полоні понад 11 місяців – спочатку в Оленівці, потім в Таганрозькій тюрмі. Всі кола пекла, які вона пройшла за майже рік, Валерія описала в цій книжці. Постійне спостереження, контроль, приниження, нелюдські умови утримування, критичний дефіцит їжі та води, намагання ворога зламати її фізично і морально, підкорити, залякати, підштовхнути до зради – все це відбувалося з нею. Допити та катування виснажували. Неможливість контактів з друзями й рідними, дезінформація і пропаганда ворога забирали останню надію на обмін і свободу. Але неволя не

19.

зламала сміливу жінку, тепер вона – свідок злочинів РФ.

Шишацький, Є. Мандрівка до потойбіччя. Маріуполь / Євген Шишацький. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Харків : Орбіта, 2022. – 220, [1] с.

«Мандрівка до потойбіччя. Маріуполь» – сповідь водія-волонтера, що дивом вибрався з-під міста. Автор описує реальну історію про подорож до «краю застиглого часу», розповідає про людей, яких життєвий вибір і доля занесли саме сюди, про свій вибір, «от такий, недодуманий, але свідомий. У пошуках своїх. У пошуках себе. З фаталістичною готовністю до нового досвіду».

Всі фото для огляду взяті з відкритих джерел мережі Інтернет. Обкладинка згенерована за допомогою ШІ.

Темдобірку підготувала:	Гніда Т.
Редактор-бібліограф:	Денисова С.
Літредактор:	Трубайчук О.

Відділ електронних ресурсів та довідково-бібліографічного обслуговування:
вул. Олександра Кониського, 83-85

телефон: (044) 486-01-46, (068) 139-31-41

e-mail: 4bibliograf4@gmail.com

